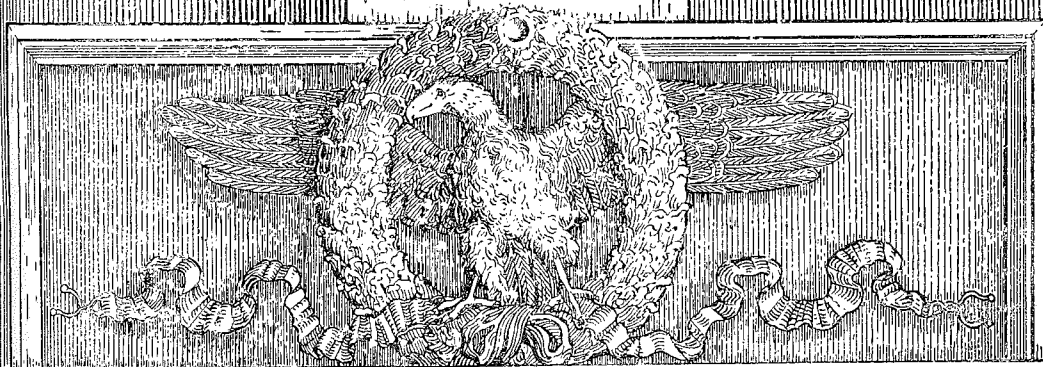

ALMA ROMA

QVID QVID NON
POSSIDET ARMIS
RELLIGIONE
TENET

C. DEL VECCHIO.

Pro "ALMAE ROMAE,, Sociis

apud Commentarii Administratorem opuscula latine scripta venum dantur, pretio quod sequitur:

IOSEPHI FORNARI **Fridianus**. Milesia fabula scenis accommodata apud ephebea facile agendis. – Venit lib. 2.

IOSEPHI FORNARI **Francisculi prandium**. Milesia fabula scenis accommodata apud ephebea facile agendis. – Venit lib. 2.

HERMINII IACOBELLI **In campo latinitatis novi flores**. – Si tegumento solut. lib. 5; si xylina structura aureoque titulo decorat., lib. 6.

I. B. FRANCESIA **Euplius, Ad Romam**, Actiones dramaticae. – Singulae lib. 1,50.

(Iis vero qui extra Urbem hos libros mitti iubeant, addendum erit publici cursus pretium, iuxta normam libell. 0,60 pro singulis exemplaribus).

Pro lectoribus novisque sociis, qui integram ALMAE ROMAE collectionem habere cupiant ab anno MCMXIV ad expletum annum MCMXXV, paucorum exemplarium quae supersunt pretium constituimus libellorum 275 pro Italia; pretium duplicatum, libell. Italic. scilicet 550, pro exteris gentibus.

Hae vero collectiones, adiecta in litteris pecunia per nummariam syngrapham (vulgo *chèque*) in Urbe exigendam, *recto tramite* requirendae sunt ab ALMAE ROMAE administratore (*Roma, 12, Via del Governo Vecchio, 96*): quod enim pretium positum est non sinit ut foenus aliquod bibliopolis, vel mediatoribus quibusvis rependi possit.

ALMA ROMA

LATINITATIS PRAECONIUM SINGULIS MENSIBUS EDITUM

Pretium subnotationis an. MCMXXVI est pro Italia libell. 15; pro Civitatibus Foederatis Americae septentrionalis et Canada doll. 3; pro ceteris nationibus summa italicas lib. 30 exaequans; *ante solvendum rectoque tramite mittendum ad IOSEPHUM FORNARI doctorem, Romam, 12, Via del Governo Vecchio, 96.*

HORATIANA¹

Scribit Brakmanus: « C. S. 2-3

o colendi

Semper et culti

respondent Cat. XXXIV, 21-22:

*sis - quocumque tibi placet
sancta nomine ...*

nam *sancta* h. l. participium est valens idem atque *culta* ».

Hic nullo potest comparatio institui, ni volumus lunam in puteo ostendere, vel « os inlinere offuciis »: ut minime comparandum est inter illam pulcherrimam suavitatisque plenam apostrophen, qua nemo est quin penitus commoveatur *flagretque totus amore*:

Almae sol, curru nitido diem qui ...

et Catullianum illud:

*Tu cursu, dea, menstruo
metiens iter annuum ...*

« Consilium et vis strophae C. S., 29-32, - addit Brakmanus:

Fertilis frugum pecorisque tellus ...

.....

Et Iovis aerae

eodem respiciunt quo versus Catulli XXXIV, 12-20:

*Rustica agricolae bonis
Tectis frugibus explens.*

¹ Cfr. fasc. sup.

Nihil congruentiae sive rerum sive verborum duobus his locis invenio: nempe Horatius precatur ut Ceres *nutriat rura* (ut est in C. IV, 5, 18), coloni eam donent spicea corona ob messem uberrimam acceptam, fruges pecusque aquis et auris salubribus nutriantur; quum contra Catullus nihil aliud affirmet nisi quod Diana agricolarum tecta bonis frugibus implet. Quot enim insunt vel minima adiuncta in Horatii versibus, quae desunt apud Catullum, quaeque rem venustissimo fuce exornant oculisque subiciunt!

Quodque ad illos Horatii versus attinet, quibus ad lunam hymnus attollitur:

*Siderum regina bicornis, audi,
Luna puellas!*

equidem nescio quid ex his versibus derivari possit ad similitudinem quandam cum Catullianis instituendam:

*Tu potens Trivia et notho es
dicta lumine Luna.*

Apud enim utrumque poetam lunae pariter mentio occurrit, et in hymno, quo caelestia numina invocantur, Luna, vel Trivia, vel Diana nullo modo omitti poterat, quum id fere divinis legibus vel rite sanctum esset; at, quum apud Catullum nostri luminis mentio sit, melius apud Horatium lunae species se exhibet, quippe quae bicornis sit *siderum regina*.

Neque arctiorem nexum, sive similitudinem, invenio inter vv. Horatii:

*bona iam peractis
iungite fata,*

quibus Horatius praecatur Parcas ut rebus romanis pergant obsecundare, et Catulli:

*Antique, ut solita es, bona
Sospites ope gentem.*

Censet enim Brakmanus illud *bona fata*, ex catulliano *bona ope* expressum, vestigia eius insecutum. Quod quam distet a vero, nemo est qui, vel tantum litteris latinis imbutus, communique, qui dicitur, sensu ductus videat. Aliud est enim *bona ope*, quod eodem sensu intelligi debet atque *felix, adiutrix*; aliud *bona fata*, id est *prosperas res*, fortunae viribusque Romanis oblatas.

Non nego Horatianum *Romuli gentem* Catullianum illud *Romulae genti* sapere; at, praeterquam quod nullo modo statui potest verborum contextum illum a Catullo originem primam ducere, ecquis illud negaverit facile hanc dicendi rationem Horatio poetae occurrisset, non alio fonte depromptam, nisi ex suo ipsius ingenio? Aequae ac, quum carmen saeculare illis verbis desinat:

*doctus et Phoebi chorus et Dianae
dicere laudes,*

quis iure affirmaverit postremos illos versus initium fere Catulli carminis redere:

*Dianam pueri integri
Puellaeque canamus?*

Quumque apud Horatium *Diana potens* appelletur, id minime inducere potest ut credamus epitheton illud a Catullo derivatum esse (XXXIV, 15), ut *sospite cursu* nullo modo, mea sententia, ad *sospites* (Cat. XXXIV, 24) referri potest. Si ea enim est imitationis vis, ut vel *rerum minutalia* (liceat mihi vocem hanc Terulliani in rem meam convertere) ut alieno fonte deprompta consideres, tamquam si

imitator, aut qui talis habetur, non poterit eodem verborum contextu uti, eandem sibi dicendi rationem usurpare, vel maximis ingeniis ob hanc rem nonnihil gloriae detrahitur. Scribit enim Brakmanus: «Quid est imitari nisi hoc est? In promptu est Horatium non modo totam fere rationem Catulli, sed etiam multa verba in suum usum convertisse. Nihil refert Catullum in cantoribus Euphorionis esse habendum, verum Horatius intellexit auctorem hymni in Dianam in maximis poetis numerandum esse. Quatenus in Carmine saeculari Horatius Catullum sibi imitandum proposuit, voluit ut discipulus magistrum colere et venerari».

Rursus attuli Brakmani verba, non iterationis amore, sed ut inde eruam neminem esse qui ea susque deque ferre possit. Praeterquam quod nonnihil de latinitate reprehenderim, qua utitur Brakmanus quaque aliquid elegantius accuratiusve desideratur, non inter cantores Euphorionis Catullum stricto iure adnumeraverim. Utcumque vero se res habet, non is sum qui censeam cum auctore Horatium proposuisse sibi Catulli exemplar, discipuli more, qui pressis vestigiis magistrum sequatur, eumque veneratione obsequioque dignum recolat. Non is erat Horatius, qui posset alicuius vestigia stricto premere eiusque in exemplo immorari. Qui enim de se sic scribit (C. IV, 6)

*spiritum Phoebus mihi, Phoebus artem
carminis nomenque dedit poetae;*

qui de se sic profitetur (IV, 8):

*dignum laude virum Musa velat mori,
caelo Musa beat;*

qui etsi *apis Matinae more modoque* dicat operosa carmina parvum fingere, se ipse praedicat quod *princeps Aeolium carmen ad Italos deduxerit modos* (III, 30); qui se ipsum laudat *Dauniae decus Camenae* (IV, 6, 27) et Apollinem precatur, ut sit sibi propitius ac tueatur; qui

aliis compluribus locis carminum affirmat se per ora virorum volitaturum – si id licet dicere de eo quod de se *Calabrae Pierides* praedicabant – non poterat, quin ipse suae famae poetaeque nomini aliquid detraheret, Catullum sive quemquam alium fideliter serviliterque imitari. Insunt vero quaedam Catulliana vocabula hinc illinc deprompta, quae in Horatianum opus irrepererunt; et Brakmanus laudabili sane acrique consilio locos similes quosdam utriusque poetae colligit et adfert, ut Cat., LII, 1: *Quid morari cessas?* = Hor. C. III, 27, 88. *Quid mori cessas?*; Cat. XLII, 24: *Pudica et proba, redde codicillos!* = Hor. *Epod.*, XVII, 40: ... *Tu pudica, tu proba*, etc.; at quid inde? Dicas, ob hanc quorundam verborum fortuitam conspirationem, Horatium discipuli more Catullum sequutum esse in carmine saeculari conficiendo?

Vel nimis autem videtur mihi putidus fuisse Brakmanus quum illius Horatiani:

*daturus
plura relictis*

fontem in Isocr. Panegy. 36 viderit: *Τοῖς δὲ πλείω τῆς ὑπας Χούσης ἐπόρισαν* «ubi rhetor de viris coloniae deducendae praefectis eadem dicit, quae poeta Latinus de Aenea, qui cum Troianis in Italiam profecturus est». Quantum ipse scio, nemo id ante Brakmanum vidit; sed, si licet gratulari Brakmano ob suam ingenii felicitatem, quod remotam hanc affinitatem primus inspexerit, dolet vero dicere non solidis eam argumentis inniti. Vix enim inducor ut credam illum Isocratis locum tantum ab Isocratea lectione erupisse ut in carmen saeculare illaberetur!

Quum huc pervenerim, non illud contendo vitiosum esse et prorsus utilitate destitutum alicuius scriptoris fontes velle aperire; supervacaneum vero censeo et contra id ipsum quod demonstrandum suscipitur, in illo immorari, in fontibus sci-

licet eruendis vel illinc unde nullo modo erui possunt. Ut ipsa emendandi ratio, nisi intra terminos certos et iustos definiatur, valde vitiosa est, quippe quae eo usque, tamquam libido effrena, emendantem arripiat ac ferat, ut quicquid corrigere et immutare velit, vel quod in optima scriptoris consuetudine versatur.¹ Ceterum, quantum attinet ad imitationem, multum interest inter illud imitandi genus, quod paene dicendum est *servile*, et illud alterum, liberum, quod vere summorum ingeniorum dixeris.

Quid si nonnulla Horatius in suo carmine saeculari conscribendo vel a Catullo desumpserit? servilemne in modum imitatus est? Id nemo, qui recte opinetur, dixerit. Ecquem enim latet quod Goethe canebat:

*Original, fahr hin in deiner Pracht!
Wie wurde dich die Einsicht Kränken:
Wer kann was Dummes, wer was kluges denken.
Das nicht die Vorwelt schon gedacht?*

Neque illud Horatio obici potest, quod furatus sit Catullum; quod aliud est *furari*, sive *subripere* (id quod Graeci dicebant κλέπτειν et κλοπή), aliud quaedam *palam mutuari*. De verbis autem subreptis placet hic mihi, ut finem faciam, breviter referre, quanto derisui fuerit Senecae philologus ille, qui laetissimus erat si posset aperte ostendere Vergilium versum suum

Quem super ingens Porta tonat caeli
(Georg. III, 271).

¹ Ad quod apte quadrant, ut opinor, quae iam R. HILDEBRANDT (*Eine römische Gigantomachie*, in *Philol.*, 1907, p. 539 sq.) expressit: «Wogegen ich mich wandle, war der ungezügelte Subiectivismus, der in eine wilde Kontexturenhascherei ausartete. Die Notwendigkeit von Aenderungen habe ich nie gegahnet; das wäre absurd gewesen. Ich forderte nur, dass die Kritik schonend und in engen Anschluss an die Züge der Ueberlieferung eingreifen sollte». Etiam P. MAAS (*Griechische Metrik*, fasc. 7, vol. I, Gercke u. Norden, Einleitung, Teubner, 1923, p. 32) in eo quod attinet ad poësim, admonet iure primum

ab Ennio mutuatum esse, qui vero sententiam illam vel imaginem ab Homero deprompserit: «Ennium hoc ait Homero subripuisse, Ennio Vergilium» (ep. 108, 34).¹

M. GALDI.

De latinarum litterarum historia praelectiones²

IV. Post triumphalia carmina, nobis vulgaria poëseos genera quaerentibus occurrit quae antiquitus *nenia* (*naenia*) dicebatur, hoc est, - Festi verbis utamur, - carmen quod in funere laudandi gratia cantabatur ad tibiam. Adiungit Nonius Marcellus³ id carmen, ineptum et inconditum, a conducta muliere quae *prae-fica*⁴ diceretur, iis quibus propinqui non essent mortuis exhiberi. Idem, locum profert Varronis *de vita pop. Rom. lib. III*: «Ibi a muliere quae optima voce esset [perquam] laudari, dein *neniam* cantari solitam ad tibias et fides». Denique Cicero in secundo de Legibus, de rebus funebribus loquens apud antiquos, memorat honoratorum virorum laudes in contione factas, et cantum ad tibicinem, cui nomen *naeniae*, «quo vocabulo, - ait - etiam a Graecis cantus lugubres nominantur».

De graeco vocabulo huius vis equidem nihil scio; nisi si Pollucis locum in men-

sensui eomuni standum, quam metri causa corrigenda in medium afferantur.

¹ De hac re nuper fuse disputavit WILHELM KROLL in suo optimo libro, eruditionis pleno: *Studien zur Verständnis der römischen Literatur*, Stuttgart, 1924. Adi, sis, cap. VII: *Originalität und Nachahmung*, p. 139 sqq.

² Cfr. fasc. mensis Aprilis.

³ I, p. 212, ed. Lindsay.

⁴ *Praeficae dicuntur mulieres ad lamentandum mortuum conductae, quae dant ceteris modum plangendi, quasi in hoc ipsum praefectae*, Festus. *Praefica* igitur a praeficiendo, quia prior femina plangebat, scindebat capillos etc. (Cfr. *praecinere*, *praeire* verbis, etc.)

tem revocemus, ubi dicitur (*Onomastici*, IV, 79): τὸ δὲ νηνιάτων ἔστι μὲν φρύγιον, Ἰππώναξ δὲ αὐτοῦ μνημονεύει. Nempe Phrygium quoddam cantilenae genus exstitisse conici potest, ab Hipponacte etiam memoratum, cui *νηνιάτων* nomen esset; phrygium, ideo ad tibiam cantatum; nec abs re erit suspicari, hunc morem mortuorum laudes ad tibiam canendi ex Tuscis derivatum fuisse, a quibus etiam tibiatarum usus Romam venit.

Vocis autem *neniae* etymon quale sit, iam veteres dubitabant. Aiebant alii, ut legitur in Pauli Excerptis, *neniae* ductum nomen ab extremi intestini vocabulo, quum Graeci extremum *νέατον* dicant (item, cordarum ultima *νήτη* est), ideoque extremam cantionis vocem *neniam* esse appellatam; alii ideo *neniam* dici volebant «quod voci similior querimonia flentium sit», quasi syllabis *ne ni* lugubris lamentatio fletusque et eiulatus exprimi videatur, et vocabulum *nenia* per onomatopoeiam fictum sit. Qua de re nihil certi etiam recentiores adfirmare valent.

Ad funebrem *neniam* redeunt, illud, addere iuvat, *Naeniam* quoque Deam a veteribus excogitatam esse, ut a Varrone scimus, quem laudat Augustinus in sexto *De civitate Dei* (c. 9), inter sescentos minutulos Deos in singulos humanae vitae actus effictos, *Naeniam* Deam numerans «quae in funeribus senum cantabatur». Paulus ex Festo admonet etiam huic Deae sacellum extra portam Viminalem fuisse dedicatum.

Nec priscis tantum temporibus *nenia* funebris in usu fuisse dicenda est, nam huius moris non desunt testes etiam apud recentiores scriptores. Lector in mentem revocet Horatium, qui in extremo libri secundi carmine, de futura gloria nominis sui securus, ait, Mecaenatem alloquens:

... Absint inani funere *neniae*
Luctusque turpes et querimoniae
Compescere clamorem ac sepulchri
Mitte supervacuos honores.

Nenias igitur recusat, ut quae in funebribus non deessent tempore etiam suo. Ovidius quoque in sexto Fastorum (v. 667) de tibicinibus loquens anno trecentesimo undecimo ante C. n. ab omni cantu abstinens, scribit:

*Quaeritur in scena cava tibia, quaeritur aris
Ducit supremos nenia nulla toros;*

nempe tacebant tibicines tum in scena tum in sacrificiis,¹ tum denique in funebribus, et sine tibicine tacebat *nenia*.

Ceterum exemplum *neniae* pulcherrium nonne legi licet in ludo Senecano de morte Claudii? Quamquam enim omnia per iocum ibi dicuntur, non est dubium quin omnia ad veritatem exponantur. Fumus igitur formosissimum esse dicitur per viam sacram descendens; tibicinum, cornicinum omnis generis aeneatorum magna turba; ingenti autem *μεγαληγορία* *nenia* cantabatur anapaestis. Et sequitur vera *nenia*, cuius primos versus revoca, lector, in mentem:

*Fundite fletus;
Edite plangus;
Fingite luctus;
Resonet tristi,
Clamore forum,
Cecidit pulcre
Cordatus homo
Quo non alius
Fuit in toto
Fortior orbe*

et cetera.

Nonne huic *neniae* similia funebria carmina etiam praeae aetatis suspiceris?

Denique Suetonius proferendus est, qui capite centesimo Augusti vitae ait, illo mortuo nonnullos senatores censuisse ut porta triumphali funus transire deberet «canentibus *neniam* principum liberis utriusque sexus» De *nenia* funebri igitur omni aetate adhibita quis dubitet?

Quam rem ad confirmandam, iuvat etiam nonnullas plautinas locutiones me-

morare, quae ad *neniam* funebrem, paulum immutato sensu, pertinent. Nam in *Truculento* ancilla quaedam heterae inducitur ita loquens: «Huic homini amanti mea hera apud nos *dixit neniā* de bonis»; hoc est bona omnia ei subripuit, pauperem reddidit; more nostro dicemus: «*ha cantato il Deprofundis a' suoi beni*». In *Pseudolo* autem servum inducit poeta ebrium et ludentem, qui iterum iterumque saliens misere cadit; itaque *nenia*, ait, *id ludo fit*, hoc est: illius miseri casus ludi finis fit. Hisce exemplis *neniam* funebrem translato quodam sensu accipi manifestum est.¹

Hactenus de lugubri *nenia*. Sed nondum de hoc argumento satis dictum; non est enim praetereundum, hanc vocem Augusti aetate per synecdochen pro cantione in universum acceptam esse. Hoc sensu Horatius, in prima secundi libri Ode, Musam suam procacem deprecatur ne iocis relictis *Ceae neniae* munera retractet, i. e. ne Simonideas lamentationes imitetur; et in XXVIII libri tertii Noctem vult *merita nenia* dici, nocturnamquamdam cantionem in mente habens. Idem poeta alibi (*Epist.*, 1, 62) *neniam puerorum* memorat quae regnum recte facientibus offert; denique in decimo septimo epodo cum Sabellis carminibus mentionem inicit *Marsae* cuiusdam *neniae*, qua caput dissilire dicitur; quam magicam cantionem plus semel memorat etiam Ovidius, tum in Arte amatoria (II, 141), ubi ut vivat amor nihil efficere dicuntur Medeides herbae «mixtaque com magicis *Nenia Musa* sonis», tum in sexto Fastorum libro, ubi sermo est de diris strigibus, quae aut nascuntur aves aut carmine fiunt «*neniaque* in volucres *Marsa* figurat anus». Quis autem ignorat

¹ Huc pertinet etiam *nenia soricina*, i. e. eiulatio soricis a fele deprehensi, Plaut *Bacch.*, 4, 8, 48: «... nobis vervina est domi, qua quidem te faciam si tu me irritaveris, confossorem soricina *nenia*».

¹ Cfr. Liv., q. 30... adeo ut nemo in urbe esset qui sacrificiis praecineret.

Phaedrum fabellas suas *viles nenias* apellasse in prologo libri tertii?

Habes igitur, lector, nenias ut cantiones varii generis; addere liceat apud Arnobium et Apollinem in simulacris figuratum cum plectro et fidibus, citharistae genus servantem cantaturi et *nenias histrionis* (VI, 12), et Deos somni quiete solutos *lenibus neniis* (VII, 32); apud Prudentium autem in XI *Cathemerinon* leges de caeca mortalium vi, *inanes nenias* venerante, et aera vel saxa vel ligna Deos esse credente. Iam extremis Romani Imperii temporibus neniam reperies ad funebrem usum quodammodo redeuntem, quum hac voce utatur Ausonius in Parentalibus et Professorum Burdigalensium commemoratione, et Sollius Apollinaris Sidonius hoc nomine appellet epitaphium in honorem Claudiani Mamerti compositum (*Ep.*, 4, 11). Denique hanc syllogem claudere liceat memoria Paulini Nolani, qui in epist. XXXIII ad Sulpicium Severum data¹ excusat se de nonnullis versibus in basilicis eius inscribendis, eos appellans « insipientiae meae nenias ».

Vide quae sit huius vocabuli historia, a funebri carmine initium sumens, in viles futesque cantiones desinit; quod quam saepe fit in rebus humanis, in quibus quod in communem vitam et vulgarem hominum consuetudinem descendit, id ab altiore sensu desciscere cogitur et in vile quiddam vilescere! « Quamvis clarus honor vilescit in turba! » exclamabat Hieronymus in quadam epistula (66, 7).

(Sequitur).

FELIX RAMORINUS.

¹ Ed. de Hartel (Vindob., 1904), p. 267: *De meis ineptiis erubescas et poenitebit te desiderii et exactio- nis tuae, cum aedificia quae immaculata adhuc operis tui gratia splendent obscurata neniis insipientiae meae et, ut digno meis versibus verbo utar caccabata ridentibus multis vel nauseantibus confusus adspicies...*

De Sancto Francisco Assisinate¹

Venio nunc tandem ad hominem effigiendum, qui virtutibus, benefactis, atque miraculis praeditus, universum late orbem occupat, victorque virum volitare per ora pergit.

Novissime dum Itali laetitia gestientes, summis laudibus Franciscum extollunt, et externi nobis hunc virum maxime invident, et alii alia causa eum ad sidera ferunt, Pius XI Pontifex Maximus, solemnibus caeremoniis indictis, immortalem hominis memoriam Christianis tradit, eumque omnibus insignem virtutum magistrum indicat. Ipse enim in Umbria sua permanens, omnes pene vicos praedicando lustravit, et civitates memoria sui atque operibus decorare passim consuevit. Totus ipse est in populis ad virtutem excolendis, in aegris sibi oblatis divinitus sanandis, et totus in corpore suo macerando, populos ad poenitentiam suorum criminum revocat, ad sanctitatem omnino reducit. Quemadmodum ipse ad caelestia unice spectat et mortalia quaeque contemnit, invictum a cupiditatibus animum exhibet, itemque nullius infortunium a se alienum reputat. Quot enim domos moribus instituendis aperuit, quot etiam receptus plebi exercendae consilio auxit! Mitissimo ingenio per Italiam pertransiens, mira animi constantia, prudentiae laudem et consilii cumulavit.

In immensa suorum fratrum et civium benevolentia conquiescit. Itali primum et omnes mox late populi auspiciatissimo Catholicis Nominis vindici obsequium testantur. In summo Italicarum rerum discrimine, ipse patriae adsertor virtutibus apparet, et suos cultores atque clientes, bonorum

¹ Cfr. fasc. sup.

exempla prosequi ac vitam spectatissimam in moribus usque referre iubet.

Adspectu oculisque humi defixis, multitudinem devotorum ad se advocat. Sunt viri, qui admissorum poenitentia adducti in eius vestigiis inhaerentes, singulari pietatis testimonio, eum patrem, eum religionis adsertorem uno ore profitentur. Sunt et mulieres, quae levitatis naturalis oblitae, ad sanctiorem morum integritatem conversae, novam vivendi rationem amplexantur. Sunt et pueri denique, qui mansueto hominis vultu allecti et candidissimis moribus, turmatim ad eum undique accurrunt, ipsumque patrem appellant et magistrum sibi decorandum praedicant.

Et ipse, (sicuti historicus narrat, inellegantia quadam ratione dicendi), « exinde cum magno fervore spiritus et gaudio mentis coepit omnibus poenitentiam praedicare, verbo simplici, sed corde magnifico aedificans audientes. Erat verbum eius sicut ignis ardens, penetrans intima cordium, et omnium mentes admiratione replebat. Quot in cives beneficia protulit! Quibus ab infortuniis eos tuebatur; et dum spectare ad caelestia unice videtur: singulis quoque patriae vulneribus remedium praesentissime adfert ».

Hinc factum est ut plurimi, divino veluti spiritu afflati, rebus omnibus mortalibus reiectis, eum andacter sectantur, eiusque novum rigidumque vivendi genus ingrediuntur. Hos non patrum avaritia, commodis suis omnino servientium, non clamores amicorum prohibuerunt, quominus Christum crucifixum summo studio sequerentur, eique voluntaria paupertate sese addicerent. Et alii, quum multi, ea aetate, magnam auri vim in res ludicras et voluptuarias profunderent, tamquam sibi religio fuisset vel ad honestam animi remissionem descendere, omnia in pauperum commodum ad eius pedes deponebant.

Interea christianae patientiae atque invictae lenitatis exemplar eluxit. Ad haec, summa animi simplicitate Deo inserviens, suis omnibus admirantibus, verbo atque auctoritate imperium vel super belluas protulit. Pietas enim eius erga Deum et sanctos ea fuit, ut nedum homines ei inservirent, sed ipsae belluae, instinctu modo naturali adstrictae, in eius obsequium ac voluntatem prona, mirum in modum ad eius pedes demissae provolverentur. Nunc aves circum caput advolantes suis quodammodo cantibus saluant et pipilant, in humeris amice insidunt, ab ipsis eius manibus dulciter cibum accipiunt. Ipse eas sororio modo salutatur et suavi advocat et nutrit. Pro ceteris autem admirandum narrant, improbam lupi famem praecavisse, qui puerum faucibus arripuerat, et mox facti poenitens, eius imperatu, praedam deposuerat, et cibos ultro sibi oblatos in posterum accipiens, a naturali vivacitate, quoad vixit, mire abstinuit. Si Horatius, qui *ferit Ausonia carmina culta lyra*, et Roma vel a pueris digito signabatur poëta, attamen admiratus quaerit: « Cur ego, si nequeo ignoroque, poëta salutor? » magis equidem et iustius Franciscus a suis quaerere possit, cur eum inter poëtas adnumerandum censeant, eumque primas referre adiudicent!

Inter praestantissima carmina omnes intelligentis iudicii viri, Assisinatis *canticum ad solem* ponere haud dubitarunt, eumque amplissimis adnotationibus illustrarunt vel ob nativam dicendi rationem vel quoque ob elegantem suavitatem. Ipse unum admodum quaerit, unumque ab suis aequalibus postulat, ut sibi operibus sanctis beatam felicitatem comparent. Ad ultimum quo melius Christi Crucifixi magistrum referat, postulat enixe et obtinet, ut ipsa Christi stigmata in corpore portare queat.

Quam quidem diuturni morbi acerbissimam patientissimam tulit. Vitae

puriter actae hoc etiam documentum dedit, quod morbo correptus adventantem mortem in unius divinae misericordiae conspectu, suis patriaeque omnia fausta adprecatus, placidissime quievit, maiora de Ecclesia feliciter pollicitus, si in paupertate persistent.

Haud aliter Dantes Aligherius eius memoriam integrat et morientem in exemplum hominibus exhibet:

*Ipse suos fratres haeredes rite relictos,
Commissam sponsam tussit amare suam.
Illius in gremio voluit mori ad astra revertens,
Diversum tumultum non voluitque sibi.¹*

Ne ulla laus Ei desit, qui omnes sacro caritatis vinculo sibi adlexit, ipse Pius XI Pont. Maximus insignibus laudibus eum illustrare voluit, ut, saeculo nostro plus aequo commodis suis inservienti, in praeclarum potissimum de christianis virtutibus exemplum omnibus elucesceret.

Quae quum ita sint, precamini ut, tali magistro et duce, Itali in primis, mortalia contennentes atque in contemplatione summi Viri virtutibus unice quiescentes, aeternam beatitatem alacres adpetamus!

I. B. FRANCESIA.

Hesperis gentibus pax curanda

Societatem civitatum, quae sinus Mediterranei fuit ante Christum, D. Iulius ad Oceanum produxit. A cuius provinciis Galli, Britanni, Germanique orti milites cruce signati Saracenos atque Turcas lon-

¹ *Ai frati suoi, siccome a giusta erede,
Raccomandò la sua donna più cara,
E comandò che l'amassero a fede;
E del suo grembo l'anima preclara
Muover si volle, tornando al suo Regno,
Ed al suo corpo non volle altra bara.*

(Par. c. XI)

ga per saecula, veteribus deletis moribus et litteris, mari Mediterraneo potitos, oppugnare. Horum bellorum duces Caroli duo, cognomine alter Martellus, alter Magnus, primi fuere, qui Mohamedanos a Gallia Pyrenaeisque montibus prohibent. Classes autem Ricardus a Corde Leonis, Anglorum rex, et Francorum Philippus Augustus adversus hostem per fretum Gaditanum iunxere. Aucta deinde navigatione, trans Atlanticum mare, et Afri circum terras, ad Occasum simul et Ortum, imperii promovere fines, et per mare Pacificum Philippinasque insulas, Americanos cum Seribus et Indis iungere conati sunt Europaei. Ptolemaica mundi recessit facies, amplius multo caelum apparuit Copernici.

Sed veteres nunc transierunt navigandi species. Velivolarum obsolevit illa forma: mille capax amphorarum, tribus erecta ternarum malis antennarum, quam Baco Verulanus *Organo Novo* describit; et quae vagari solitae erant veloces, aut constitui maiores in acie. Centum et viginti fere abhinc annos haec navigationis est in diario descripta imago, quae Petrum Loti allexit puerum: « Tranquillum id orbis Austrini punctum fuisse, quo celocem circumvolabant aquilae ».

Non sequitur iam mangonem iubet sonitu ballistae ad sistendum armamenta componere, captivi sint aethiopes in caverna quaeritans, necne. Nunc carbo naphthae remo versatili sulcat aequora; Orbem terrae ferro navique continuus ambit cursus; imminet sublimis navigatio, neque subnatanti insidiari licebit hosti.

Iam tuba caelestis, tanta militia fessos, *maris ad Occasum spectantis homines* curare corpora, et componere ad quietem noctis, imperii membra iubet.

Tornoduri in Gallia.

IACOBUS TASSET.

Invidiam ferre aut fortis aut felix potest.

P. SIRIUS.

“Speciosa in campis,”

*Virgo, quae nobis Rodii vocaris,
Colle cui dulci domus alma surgit,
Quanta Vestini, duce Te, patrarunt
Inclita gesta!¹*

*Quis canat caeli bona quanta stirpi
Fuderis nostrae, simul alloquuta
Numen? exsurgunt monumenta mille
Splendida signis.*

*Colle dum nondum Rodiano ab alto
Rite spectabas, aderas in omni
Arce turrata, viridique pagis
Valle remotis.*

*O dies felix, recolenda fastis,
Cum iubet condi Fridericus urbem!
Ecce de castris veniunt locantque
Limina prima.²*

*Mira sed patrum pietas! priusquam
Moenia et turres et amica tecta
Conderent, saxo meliore tollunt
Templa Mariae.³*

*Caeca vis terrae quatit et ruinis
Plura subvertit? Nova mox resurgunt
Mole sublimi; veluti corona
Undique cingunt.⁴*

*Forsan est Matri titulus, quin exstet
Dulce par templum, tabulis et auro
Fulgidum? sacra populi canorum
Laude perenni?*

*Ecce turmatim monachi propinquant;
Protinus fervent opera et labores,
Edocent, orant vigiles, egeno
Brachia tendunt.⁵*

¹ Prope urbem Aquilam, in summo colle ad meridiem templum *Beatae Mariae Virginis* dicatum, quam de *Rodio* appellant, ob vetustum simulacrum Virginis in Apulia a pastoribus prodigialiter inventum atque ad Vestinos delatum, magna cum veneratione finitimi celebrant.

² Fridericus II, regni Siciliae Imperator, anno MCCL ex concursu pagorum Vestinae regionis Aquilam florentissimam urbem excitari iussit.

³ Intra et extra urbis moenia multa et magnifica templa Deiparae dicata, a maioribus exstructa, adhuc supersunt.

⁴ Urbs Aquila non semel terrae motibus concussa et partim diruta tenaci virtute civium potior et magnificentior exstitit, addita sententia patris insignibus: « IMMOTA P. H. S. MANET ».

⁵ Plurima monachorum asceteria, collegia, nosocomia et scholae in urbe floruerunt.

*Bella quid tristis meditaris hostis?
Arma, Vestini, capite arma fortes;
Braccius frendens properat superbo
Milite pugnax.*

*Stat diu contra truculentus urbem,
Diripit castella prius, supremo
Marte Vestinos petit! At repente
Irruit omnis*

*Civitas portis; inimica castra
Disiicit; campis medius cruentis
Ipse confossus celeri sagitta,
Lumina volvit.¹*

*Ite nunc cives, pueri et puellae,
Ite quae stravit tumidos canentes;
Templa, vexillis positis ad aram,
Cingite lauro.²*

*Parta libertas et opes et artes
Protulit; patrum viguere leges;
Saecula post septem micat urbs Apruti
Inclita princeps.*

*Virgo, tu praesens trepidis fuisti
Rebus et laetis; Tibi tollit hymnum
Vallis et collis, loca celsa Saxi,
Fluminis undae.*

*Ecquid hoc culmen Rodii petisti,
Appulum linquens nemus et quieta
Tecta pastorum, renuente asello
Tendere gressum?*

*Ista Vestinis domus alma Matris
Arx erit, nunquam quatienda nimbis;
Ista subiectam per acuta rerum
Proteget urbem.*

*O domus tutrix, niteas ocellis
Tristium; lassis opera bubulcis;
Dum cadunt umbrae recinuntque turres
Virginis omen.*

Aquilae postrid. Kal. Iul. MCMXXVI

ANGELUS NARDIS.

¹ Braccius a Montone urbem obsidione clausit, castella finitima diripuit; extremum impetum in cives faciens, telo confossus obiit.

² Victoriam non solum civium virtuti, sed etiam Caelesti Prodigio tribuendam plura monumenta testantur.

EPISTOLARE SOCIORUM COMMERCII

ANDREAS AVENARIUS EMMANUELI IOVÈ
fratri.

Quid dicam obortum tibi admirationis esse atque aegritudinis, quum in menses exspectares, et frustra exspectares, responsum aliquam Avenarii, qui se ante simulasset tam avidè cupere litteras tuas? « Num quid ei dicam accidisse? ». « Num morbo graviore defixus in lectulo est, ut vires desint ad respondendum? ».

Non illa fuit litterarum mearum tarditas, mi Emmanuel, neque ego imitaturus eram tuam ante postremam epistolam procrastinationem, sed rem omnem statim accipe. ALMAE ROMAE primus huius anni fasciculus, casu nescio quo, in manus non pervenerat meas, quod primo admiratus, postea novis aliquibus Fornarii Romani rationibus adscribere coeperam: fasciculum ideo non datum ad me, quod nihil mearum illic esset expressum litterarum. Sed tamen illud quoque fieri potuisse cernebam, ut vel non consulto praeterirer in dandis ad socios fasciculis, vel in via excideret. Haec igitur quum ita se haberent, quum nuper in quodam negotiolo ad Fornarium darem litteras illud quoque addidi, me dolere neque leviter dolere, quod tua tam diu ab ALMAE ROMAE abesset manus, et ut, si placuisset, mitteret quem non accepissem mensis Ianuarii fasciculum. Non intercesserat hebdomadae integrae spatium: redditus erat fasciculus, in quo explicando, quum mei incidissent oculi in litteras ad me datas, datas abs te, haud facile statueres, utrum maior esset laetitia, quod tandem tuam nobis reddidisses suavitatem, an maior esset dolor, quod tamdiu tu frustra suavitatis tuae a nobis exspectasses mercedem. Nunc vero iam responso dato et doloris eius remota in Creticum mare causa, sola superesse videtur laetitia. Ergo

tu quoque ex antiqua sede translatus es Cervariam: haec nostra omnium plus minus sors est, hoc in me iam eo usque hos quattuor annos expromptum est, ut in quodam libero a pittaciis responso Fornarius ad peregrinum Germanicum scriberet, neque iniuria. Et quis scire potest me ad finem anni huius hinc futurum esse? Hoc tamen illi, qui vel in Sinas, in Iaponiam, in Guineam, in Americam ire paratus esse debeat, non nimium potest esse molestum.

Legenti autem de pluteo et de rubris crucibus in tuis litteris subiit illud: « Norunt initiati ». Nam qui nunquam tali operi incubuere, simpliciter nesciunt, quid sit tormenti pensa examinare discipulorum. Illis similes fere sumus martyribus, qui in vitreis volutabantur testulis; et utinam patientia nostra partem eorumdem martyrum capiat mercedis!

Quomodo usque valuisti, inquires? Non male; sed circiter Pascha adeo coepi rancire et tussire, ut non modo quas habiturum pollicitus eram sacras homilias cedere cogerer, sed ut ne prophetiam quidem Sabbato Sancto canere possem, quum iam hiulco ore starem ad librum. Sed video nimium spatii meis absumi litteris, si ita, ut institui, pergam singula, praesertim quum quaedam vocabula tuo sim propositurus iudicio. Persuasti de omnibus quae respondisti de meis [verbis neque videor non multum consecutus, quod ita tibi probantur mea.

Pneumaticae tamen *soleae* iam iam abolescunt. Licet enim sollerter sit excogitatus earum usus, gummei tamen toruli inflatio saepius impeditur. Ineunte igitur hoc anno quidem lixa ad nos venerat novam et simplicem pedum futuram venditans. Eius autem rationem Wizardus quidam, medicus Americanus, invenit. Est solea ex corio facta tres plantae tegens partes. Ex inferiore parte complures facti sunt sinus, in quos lamellas. item ex corio

vel ex gummi sectas, immittuntur quotquot necesse fuerit.

Tantum ea res praebet commodi, ut brevi, me auctore, nemo, cui latior pedis sit planta, pneumaticas, sed illas *sinuosas soleas* emant omnes.

Nova autem vocabula maxime comparabit, qui assidue fere de cotidianis rebus vel cogitet, vel scribat, vel loquatur. Noli autem credere me, cuius in tot res semper distrahatur animus, eum hominem esse. Fuit, quum sperarem me aliquando industria et usu tantum assecuturum, ut Latine vere loquerer, sed occupationum varietas eam spem fefellit omnem. Stant libri – Ciceronis et Plauti – ad parietem conversi, et, tamquam doleant, quod raro sibi liceat hanc lucem aspicere, capita lugubribus conspersa pulveribus. Interdum tamen Latina quaerimus. Coepi anno proximo scribere brevem vitam Anzeri episcopi, popularis mei, eius, qui Shantungiae meridanae missionem condidit. Latine scribitur liber, sed nunquam prodibit in lucem, quia typographia non invenietur, quae opusculum mandent typis. Sed res ipsa tam est pulchra, ut totos incubare, si liceat, possim dies. Itaque, quum hauriendum sit ex fontibus Germanicis, non pauca scilicet Latine reddere nunc inter ceteras « delicias » meas est. Res interdum non tam facilis, quia hic sermo non nihil differt a Latino. Subiit nuper vox *bravade*, cuius ego significationem quum fere attigissem, explicato meo Larousse, sic reddidi: temperavimus nos a *turpibus illis clamoribus* missionariorum Americanorum. Secutum illud est: *Unsere Tagespresse sollte sich schämen*, vel ut Gallice dicam: *Que la presse du jour aie honte*. Hic cum bis terve gemissem, posui: *Qui acta diurna edunt nimium sese abiciunt*.

Hodie, summo mane, ea machina est aucta, qua iam compluribus diebus in reficienda atque comprimenda via ante fenestras nostras strepente quorundam titillati

nervi erant. *Cylindrum vaporarium* respondi nomen esse, quum praeteriremus colloquentes Latine et minitantibus pluviam nubibus querentes quod reliquisset in diaeta *tectum pluviale*. An quid dicis illud tectum, quod, qui invenerunt *parapluvium* appellarunt? Satisne tibi videtur indicari res, si dicatur *pluvial*?

Post domum nostram collis est, post collem area, puerorum palaestra nostrorum. Ea, quod declivior est, ex superiore parte terra avehitur in inferiorem. Ferreae igitur iacent trans viam orbitae, quibus ferreorum vehiculorum genus rotatur, quod quid esset interrogantibus in colloquio pueris me nescire respondi, me de ea re in Hispaniam scripturum. Postea vidi in Larousse, perfugio meo, ea vehicula a Gallis *wagonnets* appellari. Quam vero bene de humano mereatur genere, qui tale vehiculum in ALMA ROMA, omnium partium nobis impertiens nomina, describat!

« Sacristanum » dicere coepi: *rei Divinae apparitorem*.

Est super aedium nostrarum, quā ad meridiem vergunt, tecto, filum radiatorium, quo voces vel Italia datas excipimus. Quando Latina radiabuntur acroamata? Si in collegio vestro *statio missoria* est, me fac certiore, quae sit undarum illarum longitudo, et adde, quo tempore ad *acceptorium* me oporteat assidere. Nam sessurum certum est. Sed, ne diutius te a tuis abstraham negotiis: vale! Nostro Fontio per occasionem significabis magnopere delectari me eius postremo munusculo poetico.

Ex Aquis Driburgensibus Westfaliae, pridie Idus Iunias MCMXXVI.

Inopi beneficium bis dat, qui dat celeriter.
Honeste parcas improbo ut non careas probo.
Iracundiam qui vincit, hostem superat maximum.

P. SYRIUS.

COMMUNIA VITAE

Peregrinatio per cubiculum¹

Nuper aegrotavcrām; at satagentibus una medico, me, adstantibus, ex infirmitate convalueram. Non tamen ita, ut penitus refectus viribus possem extra progredi, et impune per Urbem versari. Erant adhuc in pectore reliquiae morbi, quas nondum apollinea prorsus exterminaverat ars, et sicut ignes suppositi cineri doloso possent excitare rursus incendium. At interea et volupe erat; nam sole zephyrisque iucundi invitabant me verni dies; volupe erat et videbatur futurum si meridianus me deambulator per Urbem ferrem amicorum quaerens recursum, quaerens alloquia, quippe triste erat semper eodem in loco esse, et plerumque solitario. Medicus lamentationibus meis, nescio utrum fessus an miserans, ratus est belle curare corpus et animum, vetuitque rursus omnibus minis me exire domo, iussitque potius me domi ambulare. – «Et quoniam – inquit – me latina delectant, rusticatum i per cubiculum, singula notans in quae incurras, et videbis et senties plus et rusticationis et delectationis haberi domi, quam foris. Quaeque autem notaveris, mihi visuro asserva, idque utile utrique fiet».

Nil moror, et praescripta sequor ... En, domi sum, et quasi omen praeferentibus bonum, non quatuor, sed quinque claudo parietibus, *pentalpha* illud Alexandrinum.

¹ In meis chartis nuper forte inveni nonnulla scripta collegae quondam mei Hyacinthi Pieralice De Vecchi, iam viginti circiter annos magno cum latinarum litterarum luctu vita functi. Respiciunt haec quotidianae vitae argumenta, in quibus facundissimus ille scriptor per narrationes, per dialogos novissimas nostri temporis res iucunde, facile et acute latina lingua, suo more, exprimebat. Sit exemplo haec descriptio hodie; cetera passim in futurum persequemur.

aut, si velis, Aegyptium designantibus. Luci diurnae tres per fenestras est aditus, nec sine mysterio fausto prima duo clauduntur impari numero; quinque scilicet, ac ter. Si «numero Deus impari gaudet» mea fruatur domo necesse est; habitaculo meo quid enim numeris insignius? Quinque parietes, tres fenestrae, porta una, sellae septem, scalarum ordines novem... Secundis diis omnia mihi conspirant in bonum, neque ultra convaluisse miror. Imparia haec me sanum potius fecere, quam medicus, qui tot scalarum gradus quotidie diris devovit.

Modica me circum supellex: utensilia intra commodum et usum; omnino extra ostentationem et luxum. Quid hac scriptoria mensa simplicius? Vitreum atramentarium quasi dominus eminet, cui proxima, quasi nutrix fida, atramenti ampulla, cui adstent, veluti aulici, multiformes calami, partim ex chalybe, partim ex pennis; cui deserviant et chartarum scapi, et soluta quaedam chartarum folia, et epistolarum involucra, et chartae bibulae, et sigillum, et assula, et hispanicae regulus seu fusulus cerae, et commentariolum, in quo notentur, pro opportunitate memoriae, sive quae certo die agenda maneant, sive quae digna notatu videantur, ne oblivione depereant. En, coram me, pluteus, dispositique per tabulata libri, a fragmentis Ennii ad Claudianum, a Catonis re rustica et Apicii re culinaria ad Macrobiū et Petronium, a Cicerone ad Lactantium Firmianum. Eminent Varronis quae casus vicere barbaricos et saeculorum iniurias, tum recentiora per saecula scriptores.

Sed curnam gravibus hisce impleo caput? Levia quaeram aptiora saluti. Frons aestuat et refrigerio eget. Ad *malluvium* accedo, et *sapone* puram in undam immisso, confrico manus, quibus *aqua recentis* emundatis et hac in *conchulam* proiecta, *pollubrum* Marcio fonte compleo, et vultum

gelidis undis recreo ac reficio. Inde *manutergio* ora sicco madentia; et quoniam tempus postulat, barbā lino *magnate*, et si qui sint pili, *novacula* per *cotem* deducta deleo. *Spongia* in genas admota, ne quid humoris dentes dolore afficiat, *spadice*, *peniculo* cuncta detergo, curaturus *forficulis* ungues, curaturus *axicia* propexam in pectus barbā et capillos, ipse mihi tonsor, et barbitonsor, et tonsus. Quantae in uno homine me sunt, et quot artes! Certe potiori iure quam Nero moriturus dicam: «Qualis artifex pereo!» *Fuco* non utor, neque ullo *unguine* capillos, ut bene oleant, inficio. Sat curae, munditiei sufficit... Prosequar deambulationem susceptam.

Mensam unicam habeo, in qua modo cum amicis ludam, modo dispositis *patellis* coenam, prandeam. Ah! quid dixi habere me? Antequam aegrotarem habui, nunc habeam necne, incertum est. Nil ultra. Siquidem nec *lusoriae* sunt ibi *chartae*, neque *scrupi*, neque *latrunculi*, neque *albi nigrique lapilli*, neque *tesserae*. Mensa haec, subita mutatione fortunae, conversa est in *vasarium liquorum*, quo palatus reficiatur et stomachus; conversa est in promptuarium quoddam omnium suavitatum... Ne credas, et «nimium ne crede colori» Dic! potius *pharmacopolae mensam*, dic emporium amarissimorum pharmacorum. In hac ampulla *ricinorum oleum* (ricinos placuit medicis appellare baccas, quae a «palma Christi» nascuntur); in illa est *oleum amygdalinum*. In alio vase *casiae pulpa*; in isto *indicae palmae* (sic enim Tamar indus interpretatur) *obtritae uvae*; in illo *peruviani corticis* (quem dicimus «china») pulvis, cum *quassio ligno* commixtus...

Abite in pestem, amari advenae! Nil moror: singula vascula, singula involucra, singulas *pilularum* thecas per fenestras proiicio festina manu, et citharam, et chelim, et musicos libros requirere in angulo iacentia omnia, et in pristinum

restituere honorem et locum satago... Exhinc dulcia vini pocula, grata obsonia palato, bellaria, ludi, risus et ioci mensam hanc obtinebunt, ut antea, eritque ara non Aesculapio dicata, sed Gratiis atque laetitiae!

Sic ego recuperata salute laetans iactabam, et in pharmaceutica omnia furiata mente ferebar.

...
Drin, din, din!... Drin, din, din!... Drin, din, din!...

Quis portae tintinnabulum pulsat? Cur festinatione tanta urget et instat? Abeo visum. Di boni! Municipii duo... milites dicam, an accensos? Utrumque. Tum senior ex Duobus: – «Tu ne hic aegrotus?» Et ego: – «Aegrotus eram; nunc fere convalui, ut vides. Tu ne medicus?» – «Minime – inquit ille; – sed venio tibi multam irrogaturus». – «Eccur? – ego. – Numquid aegrotare non licet, aut a convalescentia prohibeor?» – Utrumque pro libito tibi licet – ille respondit; – sed medicamenta, quae domi habes, et horum reliquias de fenestra in viam torquere, nec tibi, nec cuipiam est licitum, praesertim si constent oleis maculosis, praesertim in nos contorta. Ecce vides quos nos modo foedaveris!».

Dixit ostendens sui tunicam socii ab humero ad renes pectusque oleo illo ricinorum nequissimo sordidatam. – «Ergo nomen tuum dabis ut, multam irrogantes, diem tibi dicamus, quo ad praetorem damnaturus devenias; inde damna nobis illata maculatis pro vestibus repensurus».

Quid facerem? Num negarem? Mendacium ne dicerem turpe? Fassus aperte sum et me fecisse, et quo indignationis abreptus impetu non facienda patrarim. Nihil iudicis, nec iudicii inter nos opus esse. Res inter benevolos arbitros expectetur. Annuit ille; sed haec de damno;

circa irrogatam mulctam cum municipio componenda omnia facili negotio dicit. Quidquid vero sit et futurum fuerit, nomen ut notet, postulat.

Tunc ego: - Appellor

HYACINTHUS PIERALICE DE VECCHI.

ANNALES

Nationum societas.

Dum nationum societatis delectus legatorum coetus Gen evae non sine multo labore disceptat de argumentis, quae in superiore eventuum recensione nostra recolimus, en Brasilia declarat sese ab ipsa nationum societate recedere. Causa nota est: vexata illa quaestio stabilium legatorum in supremo societatis consilio. Abscessio vero huius nationis in utilitatem Germaniae cedit, cui obstaculum ita subtrahitur, quominus et ipsa locum in eodem consilio sit habitura.

Ceterum qui nunc convenerunt legati recognoverunt aerarii inspectionem in Austriam esse tollendam; qui quidam consultus Hungaros movit, ut et pro se idem repeterent.

Nunciant nunc proxime esse pertractandum de Gallorum mandato in Syria.

Anglos inter atque Turcas pactio.

Interim, Anglos inter atque Turcas pactio inita est feliciter de Mossul civitate. Turcarum gubernium prudenter ab obstinatis postulationibus suis recessit, a Mossul regionis possessione abscedens, finium correctione contentum. Mossul itaque Irak civitati relicta est, et cum ea petrolei fons immensa circum; foedusque annorum decem sanctum inter Angliam, Turcarum civitatem et Irak, per quod Turcae, ut alii populi, facultatis petrolei ab illis puteis hauriendi participes facti sunt.

Gallicae res.

Dum Gallorum oeconomica res semper incerta permanet, publicaeque rei administri alter alteri succedit - (nunc rediit ille Caillaux, in quem, ut suo tempore retulimus, publici legati acriter saevierunt) - Lutetiae Parisiorum congregati sunt legati Gallici atque Hispani ad res Mauritanas componendas. Quum vero de Riffanorum provinciae administrandae rationibus, potius quam de politicis institutionibus agetur, necesse non erit nationes convocare, quae Algesirensibus de Mauritania disputationibus quondam interfuere et communicatis consiliis diudicarunt.

Lusitani motus.

In Lusitania ob intestinas discordias Machado, reipublicae praeses, munere sese abdicavit. Qui pro tempore res moderandas suscepit, Cabeçadas, supremus copiarum dux, quum novum gubernium constituere aggressus esset, bellica rei ministerium Gomes de Costa obtulit, qui primo assensus est, paulo post vero renuit, atque, exercitu suo instructo, Lisbonam usque contendit. Cabeçadas inde et ipse recessit, Gomesque de Costa eius locum occupavit, quamquam Lusitani ne eo quidem esse contenti videntur...

Regalia funera.

Romae, ubi quietem agitatae vitae quaesitura iam aliquot annos privatum domicilium posuerat, vita functa est Olga, Graecorum quondam regina, vidua Georgii, Hellenum regis primi, Thessalonicae d. v mensis Maii MCMXIII nefarie interempti.

Kalendis Iuliis MCMXXVI.

POPULICOLA.

ROMA SACRA

SS. D. N. Pii PP. XI Litterae Encyclicae de Sancto Francisco Assisiensi septingentesimo ab eius obitu exeunte anno.¹

Tum encyclicae litterae ad harum virtutum uberrimos fructus recolendos descendunt tum ex Francisci apostolatu, tum a religiosarum familiarum institutione, cui flagrante Dei hominumque amore is intendit; in tertii Ordinis regulis late insistentes, ex quibus nova, idest ad evangelii formam penitus immutata, societatis fundamenta iacta sunt, privatae scilicet communisque vitae ordinationis, quae non modo ex civili consortione fraternum quoddam foedus, sanctimoniae officiis copulatum, efficeret, sed etiam ius miserorum atque impotentium contra divites potentesque, nullo ordinis iustitiaeque detrimento, tueretur. Tertiaris enim cum clero consociatis, sequi auspicio oportuit, ut, quibus hic vacationibus atque immunitatibus frueretur, easdem novae sodales nanciscerentur. Itaque iam tum Tertiaris nec sollemne vassallitii, ut aiunt, iusiurandum iurarunt, nec, ad militiam bellumve inferendum convocati, arma ceperunt, quum obiectae legi feudali, quam vocant, ipsi ex adverso Tertii Ordinis legem, obiectae vero conditioni servili quaesitam sibi libertatem opponerent. Ab iis interim magna affecti molestia, quorum in pristinum res revocari ac restitui vehementer interesset, patronis defensoribusque usi sunt Honorio III et Gregorio IX, qui vel poenis severe latis, hostiles conatus fregerunt. Quamobrem saluberrima rerum conversio in societate hominum excitari; in christianas nationes novum Francisci Patris legiferi institutum, inducta cum poenitentiae studio morum innocentiam, late propagari et increbescere; nec solum Pontifices,

Cardinales, Episcopi, sed ipsi reges et dynastae, quorum nonnulli sanctitatis gloria floruerunt, Tertii Ordinis insignia inflammatis suscipere animis et evangelicam sapientiam cum franciscali spiritu imbibere; lectissimarum laus decusque virtutum in civitate reviviscere; demum « facies terrae » renovari.

Enimvero Franciscus « vir catholicus et totus apostolicus », quemadmodum fidelium emendationi mirifice prospexit, sic ethnicis ad Christi fidem legemque deducendis et dedit ipse operam et dari a suis laboriosissimam iussit.

Nullus propterea miretur, praeterito hoc septingentorum annorum spatio, memoriam tantae ab homine vis beneficiorum profectae nec unquam deleri nec usquam obliterari potuisse. Immo ipsius vitam atque operam, caelesti potius quam humano, ut Aligherius scripsit, canendam praeconio, altera videtur aetas alterius aetatis admirationi et venerationi sic proponere ac commendare, ut is non modo ob insignem sanctitatis laudem in luce catholici orbis sit collocatus, verum etiam civili quodam cultu gloriaque splendescat, Assisii nomine ubique gentium pervagatissimo. In Seraphici enim Patris honorem, haud multo post quam obierat, populorum scitu aedes sacrae passim excitatae sunt, lineamentis operumque ornatu mirabiles; certavere quidem artifices summi, quis eorum aptius pulcriusque Francisci imaginem eiusque res gestas pingendo vel sculpendo, caelando vel tessellando referret; ad S. Mariae Angelorum, ea in planitie, unde Franciscus « pauper et humilis, caelum dives » ingressus est, itemque ad gloriosum in clivo Assisiensi sepulcrum, ut tanti viri memoriam, cum spirituali beneficio, recolant et perennia artis monumenta suspiciant, advenae, singulatim gregatimve, undique conveniunt ac confluent. Assisensem praeterea cecinit, ut vidimus, laudator nulli comparandus, Dantes Aligherius, nec defuere postea qui hominem, italicas peregrinasve nobilitando litteras, efferrent. At nostra potissimum aetate, franciscalibus rebus

¹ Cfr. fasc. sup.

per eruditos homines subtilius investigatis, scriptis editis vario sermone quamplurimis et ad opera atque artificia non parvi momenti excitatis peritorum ingeniis, ingens, quamquam haud recta semper, Francisci admiratio plerosque recentiorum incessit. Intueri enim alii hominem ad sensus animi poetice exprimendos nativa ingenii celeritate inclinatum, cuius Cantico illo, vetustissimo nascentis patrii sermonis specimine, erudita posteritas delectatur; alii quidem talem mirari naturae amatorem, qui non modo rerum inanimatarum maiestate, astrorum fulgore, Umbriae montium valliumque amoenitatibus, animalium pulchritudine suavissime afficeretur, sed etiam, veluti innocens Adam in paradiso terrestri constitutus, animantia, quibuscum quasi quadam fraternitate copulari sibi videbatur, alloquendo suis faceret mandatis obsequentissima; in eo alii patriam dilaudare caritatem, quod Italiam nostram, felicitate ortus sui honestatam, ampliore, quam ullam e nationibus ceteris, beneficiorum copia locupletarit; alii denique eum praedicare cum omnibus hominibus singulari prorsus amoris communione coniunctum. Vera ista quidem, at minora, at probe intellegenda: quae qui aut praecipue ante oculos proposita habeat aut ad suae excusationem mollitudinis, ad sua opinionum commenta vel ad sua studia fulcienda detorqueat, iam his vera Francisci lineamenta corrumpat. Etenim ex illa heroicarum universitate virtutum, ex illa vitae austeritate et poenitentiae praedicatione, ex multiplici illa operosaque emendandae societatis actione, integer Franciscus, christiano populo non tamen admirandus, existit; qui, quum esset Praeco magni Regis, eo spectavit ut homines ad evangelicam sanctitatem et crucis amorem conformaret, minime vero ut florum et avium et agnorum et piscium et leporum tantummodo cupitores et amantes efficeret. Quodsi in res creatas ipse teneriore quodam amore ferri videtur easque « quantumlibet parvas fratris vel sororis » appellat « nominibus » — qui quidem amor, modo ne ordinem excedat,

nulla lege reprobatur — haud alia de causa, quam sua in Deum caritate, ad res ipsas diligendas permovetur, quas « sciebat... unum secum habere principium »¹ et in quibus Dei bonitatem cernebat: nam « per impressa rebus vestigia insequitur ubique dilectum, facit sibi de omnibus scalam, qua perveniatur ad solium ».² Ad cetera quod attinet, quidnam Italos prohibet quominus de Italo glorientur, qui « Patriae lux »³ in ipsa ecclesiastica liturgia appellatur? Quidnam viros plebis studiosos impedit, quominus Francisci praedicent caritatem, ad universos homines, pauperiores potissimum, pertinentem? At alteri caveant ne, immoderato suae amore gentis abrepti, ardentis eiusmodi, quo nationem prosequuntur, studii quasi indicem ac signum « virum catholicum » deminuendo iacent; alteri, ne praecursorem ac patronum errorum confingant, unde tam procul aberat quam qui maxime. Ii, alioquin, omnes, qui minoribus hisce Assisiensis laudibus, non sine aliquo pietatis sensu, delectantur et saecularia sollemnia provehere amanter contendunt, utinam, quem admodum sunt digni praeconio, ita ex hac ipsa eventi faustitate ad germanam maximi huius Christi imitatoris imaginem subtilius dispiciendam atque ad aemulanda charismata meliora plurimum capiant incitamenti.

Itaque ex hoc praeclara incidit iucunditatis causa, quod concordia bonorum omnium conspiratione ad agendam beatissimi Patriarchae memoriam, per annum septies ab obitu centesimum, sacra ac civilia apparantur ubique terrarum sollemnia, at in iis potissimum regionibus, quas sua is vivens praesentia et luce sanctitatis et miraculorum gloria nobilitavit: qua in re praeire Esiscopos clero ac gregi cuiusque multo iucundius conspicimus. Animo autem Pontificis, immo oculis paene eius creberrimae iam nunc observantur peregrinorum multitudines, qui aut Assisium et proxima per viridem Umbriam sanctuaria,

¹ S. Bon., *Leg. mai.*, c. 8, n. 6.

² Th. a Cel., *Leg. II*, n. 165.

³ *Brev. Fr. Minorum*.

aut praerupta Alverniae iuga, aut sacros cli-vos in Reatinam vallem spectantes adituri ac celebraturi sunt: quorum ex pia salutatione locorum, ubi spirare adhuc Franciscus videtur virtutesque ad imitandum exhibere suas, fieri non potest quin ii domum franciscali plenius imbuti spiritu redeant. Forte dicat quispiam, alterum societati christianae reparandae Franciscum in terris hodie exsistere oportere. Verumtamen fac, renovata animorum studio, homines Francisco illo uti pietatis sanctimoniaeque magistro; fac, ipsos quae is reliquit exempta, quum esset « virtutis speculum, recti via, regula morum », ¹ imitari atque in se referre universos; nonne id satis haberet vis atque efficientiae ad sanandam exsecandamque horum temporum vitiositatem?

In primis igitur insignem Patris sui Legiferi similitudinem prae se ferant oportet frequentissimi e tribus Ordinibus filii. Atque religiosi e Primo Ordine viri, quicumque franciscali demum nomine censentur, ex animo se cupere fatetur Pius XI ut, poenitentiae humilitatisque suae exemplo, in tam late diffusam concupiscentiam carnis superbiamque vitae altius quasi expostulent. Ipsorum esto ad evangelica vivendi praecepta proximos revocare: quod minus difficile impetrabunt, si sanctissimam illam ad unguem servaverint Regulam, quam conditor « librum vitae, spem salutis, medullam evangelii, viam perfectionis »² clavem paradisi, pactum aeterni foederis »² vocabat. Seraphicus vero Patriarcha mysticam, quam suis ipse manibus consevit, vineam respicere et fortunare a caelo ne desinat, et multiplicem quidem propaginem sic fraternae humore ac suco caritatis alat ac roboret, ut facti omnes « cor unum atque anima una » in christianae familiae renovationem studiosissime incumbant.

Virgines autem sacrae e Secundo Ordine, « vitae angelicae quae per Claram inclaruit »

participes, quasi lilia in dominici horti areolis consita, et olere optime et niveo animarum candore placere Deo pergant. Quibus utique deprecatricibus contingat, ut ad Christi Domini clementiam rei multo plures confugiant, et gaudia Ecclesiae Matris ob restitutos in divinam gratiam aeternaeque spem salutis filios mirifice augeantur.

Tertiarii denique, sive in regulares familias coiverint sive in saeculo degant, appellantur, ut spiritualia christiani populi incrementa apostolatu quoque suo maturare studeant. Qui quidem apostolatus si dignos initio fecit, quos Gregorius IX milites Christi et Machabaeos alteros nuncuparet, at potest hodie haud minoris ad communem salutem momenti existere, modo ipsi, ut per totum terrarum orbem percrebruerent numero, sic, forma Francisci Patris induti, morum praeferant innocentiam atque integritatem. Cum decessore igitur suo Leone XIII Episcopos Pontifex hortatur ut Tertium franciscalem Ordinem quoquo pacto foveant, gregem edocendo quo is saecularium hominum mulierumque Ordo pertineat, quanti aestimandus, quam expeditus ad Sodalitatem aditus facilisque legum observatio sanctissimarum, qua veniae et privilegiorum copia Tertiarii fruantur, quantum denique e Tertio Ordine in singulos atque in communitatem recidat utilitatis. Qui nondum dederint, dent praeclare eiusmodi militiae, hoc anno, nomen; quibus adhuc dare per aetatem non licet, ii chorigeros candidatos se scribant, ut vel pueri sanctae huic disciplinae assuescant.

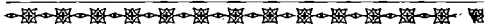
Litterae altissimis hisce paternis sensibus concluduntur: « Quandoquidem vero, oblatis tam crebro salutaribus ad celebrandum eventis videtur benigne Deus velle, ut Pontificatus ne praetereat Noster nisi partis catholico nomini laetissimis fructibus, saecularia haec Francisci sollemnia, qui in vita sua suffulsit domum, et in diebus suis corroboravit templum, ¹ apparari periucunde cernimus, eoque

¹ *Eccl.*, L. 1.

¹ *Brev. Fr. Minorum*.

² Th. a Cel., *Leg. II*, 208.

libentius, quod eum ab aetatis flore summa Patronum religione coluimus atque in ipsius filiis, pie insignibus Tertii Ordinis acceptis, numerati olim sumus. Hoc igitur anno, ab obitu Seraphici Patris septingentesimo, talibus affluat catholicis orbis, talibus gens nostra, Francisco deprecatorè, beneficiis, ut idem sit annus in Ecclesiae historia perpetuo memorabilis ».

VARIA

De Tocco iaculatore.¹

Iaculator quidam Danus, nomine Toccus, diu apud Aroldum regem stipendia fecerat, quumque militaribus exercitationibus operam navaret, eo praestantiae pervenerat, ut nemo, praesertim in iaculando, ei par esset. Qua in arte quum se, ut reapse erat, plane singularem existimaret, commilitonibus dixit se pomum vel minimum, idoneo spatio impositum baculo, primo ictu percussurum.

Hoc ab invidis regi nunciatum non modo honorem et gratiam viro non peperit, sed illi ex virtute invidiam ac periculum conflavit. Quum enim rex id experiri constituisset, hominem, quod verbis esset pollicitus, se perficere coegit, palam testatus, si ars eum falleret, capite illum linguae manusque erroris poenas esse daturum. Nec hisce contentus, tantam virtutem in eius filio experiri voluit, iubens pomum non baculo, sed filio capiti imponi.

Toccus ad tam crudele experimentum adactus, quando id necessario erat agendum, peramenter puerum admonuit, ne se tantillum moveret; illi enim consistenti nil damni aut molestiae fore; patri vero gloriam inde esse accessuram.

Quo postea illi minus esset timendum, noluit eum sagittam venientem adspicere, sed aversum collocavit, atque ad locum

constitutum progressus, tres sagittas e pharetra eduxit, unaque ex illis arcui imposita, incolumi filio, positum signum, rege et cunctis qui aderant stupentibus, deiecit.

*
*
Iocosa

MAGISTER Tuccio in via:

— O Tucci, ecquando civilem cultum discas? En, frater tuus, natu minor, ut me conspexit, pileum e capite obsequenter detraxit; tu vero...

Tuccius - Papae! Ipse ego eum monui ut hoc faceret!

Tuccius aëroplanum conspiciens:

— O mirabile quidem inventum, quod ad astra admovet, tamque longe removet a schola!

*
*
Aenigmata

I

Prima nent vetulae; Graecis est *altera* num-
[mus];

Summa clarus honor: templa, theatra vi-
[gent].

II

Sume *caput*, curro; *ventrem* coniunge, volabo;
Adde *pedem*, comedes; sed *sine ventre* bibes.

Aenigmata in superiore fasciculo proposita his respondent: 1) *Penula*; 2) *Cor-sica*.

Sociis monita.

Fasciculi mensis Augusti et Septembris ob annuas ferias in unum, de more, prodibunt, qui primis Septembris mensis diebus edentur.

Socios rogamus, qui nondum consociationis pretium solverunt, ut moram interrumpere tandem velint. Meminerint nos unis nostris viribus vivere!

Pretium annuae subnotationis nunc est pro Italia libell. 15; pro Septentrionali America doll. 3; pro ceteris nationibus summa italicas libell. 30 exaequans.

Dr. IOSEPHUS FORNARI, Moderator, Sponsor.

ROMAE. - TYPIS POLYGLÖTTIS VATICANIS.

¹ Ex historiis PETRI FRANCISCI GIAMBULLARI italicis scriptis.